

Terwijl de documentaire reeks op de VRT reeds enkele keren is uitgezonden, komt Rik Torfs in eigen persoon ons zijn weg verhalen naar deze reeks toe. Verhelderend is het bij wijlen, heel vaak concreet en anekdotisch. Doorspekt met humor, maar tevens met het nodige 'serieus'. Neen, een verslag als het ware zal ik niet geven, eerder de kleine toevoegingen die me hebben getroffen.

Een documentaire reeks over het Vaticaan? In de lange geschiedenis van de kerk was het internationaal nog nooit voorgekomen. Rik Torfs zette de eerste stappen in die richting in 2018 toen hij met Tom Lenaerts van Panenka in gesprek ging. Twee extremen wilden ze vermijden: het portret van het Vaticaan waar je in gesprek ging met kardinalen als hoog boven ons verheven, alles inzwelgend wat ze vertellen. Maar ook niet het tegendeel nl. de Kerk wegzetten als een aftands, verouderd instituut. De reeks is eerder een poging om te zoeken naar een beeld van het Vaticaan waar minpunten - zoals seksueel misbruik, de positie van de vrouw in de kerk, het celibaat – in zitten. Maar anderzijds ook de menselijkheid van de kardinalen belichten.

Het eerste deel van de zesdelige serie is een terugblik op de pausen te beginnen vanaf paus Pius XII. Opvallend is hoe de kardinalen zelf spreken over de pausen. Daar waar paus Johannes Paulus II snel is heilig verklaard, zeggen ze dat dat nu niet meer zou gebeuren. Hij was geliefd is zijn tijd maar was als een strovuur: het vuur dat hij verspreidde haalde uiteindelijk niet veel uit. Hij was, komende vanuit het Oostblok, conservatief en ging niet goed om met de aantijgingen van seksueel misbruik. Verrassend komt Paulus VI op de eerste plaats te staan in een top zeven. Hij vroeg zich in Milaan af 'Hoe kunnen we de mensen opnieuw bereiken?' en gaf geen schuld aan hen die wegblijven uit de Kerk. In die zin was hij vernieuwend ondanks zijn encycliek 'Humanae Vitae' die slecht werd onthaald. Hoe kan een paus zinvolle dingen zeggen over relaties en voorbehoedsmiddelen, over seksualiteit, vroeg men zich af. Wat de paus daaromtrent verkondigde werd niet meer klakkeloos aanvaard. Bij Ratzinger waardeert men zijn wijsheid om af te treden. Die beslissing nemen was geleden van de 13e eeuw! De huidige paus, paus Franciscus, is enerzijds vriendelijk en progressiever, maar anderzijds is hij volgens de curie de meest autoritaire paus van de laatste 10 à 200 jaren. Zo betreurt kardinaal Müller het feit dat hij nooit contact heeft met de paus en om advies wordt gevraagd. Hij laat tegenstanders wel uitspreken maar verwijdt hen dan.

Met de kardinalen van het Vaticaan had Rik Torfs een gesprek van ongeveer twee uren. Hij kreeg deels hun vertrouwen omdat hij geen journalist is maar een kerkjurist verbonden aan de KUL. Zo'n lang gesprek is wel nodig om tot persoonlijke vragen te komen bv de vraag 'Geloof u in God?' Of 'Wat als je als beroep kardinaal bent en niet meer gelooft?' Die laatste vraag zou in onze huidige maatschappij al gauw leiden tot 'als ze niet meer geloven dan is stoppen met het ambt authentiek.' Toch kan je je de bedenking maken of je anderen moet belasten met jouw tanend geloof. Is het niet beter om je werk verder te zetten als kardinaal en de geloofsgemeenschap centraal te stellen in plaats van jouw persoonlijke twijfel? Bij de eerste vraag 'geloof u in God' waren sommige kardinalen verbaasd. Het antwoord luidde: 'natuurlijk'. Maar anderen vertelden dat ze ook hun moeilijke momenten hebben meegemaakt soms ook met familie die niet meer gelovig was!

Ook de vraag 'bent u gelukkig?' kwam aan bod. Frappant in deze is de ervaring van Rik Torfs van een existentiële eenzaamheid bij vele van deze kardinalen. Eigenlijk hebben zij weinig onderling contact en doen ze ook weinig samen. Ze dragen solitair de mis op in hun eigen huiskapel en verblijven in hun eigen appartement. Slechts enkelen leggen contact met bv. de oudere kardinalen.

Over seksueel misbruik had Rik Torfs een lang gesprek met kardinaal John Kennedy uit Ierland. De Kerk heeft zwaar gefaald op dat vlak, zei hij, maar zeggen dat ze niets gedaan hebben is evenzeer fout. Kardinaal J. Kennedy maakt zich vooral zorgen over die landen waarin de seksuele problematiek nog niet wordt verwoord. Hij mist daar de vrijmoedigheid om te spreken. Ondertussen moet men ook waakzaam zijn om priesters die onterecht werden beschuldigd en vrijgesproken zijn, correct te behandelen. Als men hen niet terug opneemt in de Kerk, dan zit men fout en heeft men net zoals vroeger schrik voor de eigen reputatie. Alleen de waarheid kan in deze de juiste leidraad zijn.

En hoe zit het met de vrouw in de kerk? Zeven vrouwen werden in 1994 tot priester gewijd. Jaren later werd de wijding ongeldig verklaard en werden ze geëxcommuniceerd. Wie zegt dat de goddelijke ordening de vrouw niet toelaat tot het ambt sluit elke mogelijkheid af. Wie zegt dat niet iedereen daar klaar voor is, laat openheid. Een neen kan zo al een ja inhouden. Die kiemen, zegt Rik Torfs, dat is de wijze waarop Kerk kan veranderen.

In het Vaticaan wordt weinig over het religieuze gesproken. Dat deed Rik Torfs met Thomas Halík en met Jean Luc Marion. Allebei stellen ze dat de structuren van de kerk niet het belangrijkste zijn. Kerk als instituut moet je relativiseren. Daar waar Marion niets wil veranderen, pleit Halík wel voor verandering. Hij ziet dat in drie oecumenische golven.

De eerste golf is de oecumene tussen de verschillende christelijke kerken: orthodoxe, Anglicaanse, Lutheraanse,... De tweede, die nu bezig is, is deze met andere godsdiensten zoals de Islam en ten slotte de derde oecumenische golf is deze met de ongelovigen. Zij kunnen de Kerk veel bijbrengen volgens Halík. We delen meer met hen dan je op het eerste gezicht zou verwachten. De vragen over het hiernamaals worden in onze samenleving bijna niet gesteld. Halík zegt dat dan de stoutste dromen in vervulling gaan, Marion stelt dat het hiernamaals nu begint. Paulus VI en Benedictus XVI hebben daar meer over geschreven en dat pleit voor hen. We mogen die vragen niet ontvluchten. En de bisschop van Bergamo in Italië zei aan de dokters die zorgden voor de covidpatiënten: 'Wie u ook bent, zegen de mensen die in uw handen zijn en gaan sterven', een ontroerende uitspraak en het doorgeven van de zegen aan hen die nabij zijn.

Het was een boeiende avond met een glas wijn of water afgesloten en nakaartend over datgene wat Rik Torfs ons had gebracht: een inkijk in het Vaticaan. Dat deze inkijk voet aan de grond mag krijgen ook buiten Vlaanderen, zodat we de kardinalen van de Romeinse Curie als mensen gaan zien in al hun menselijkheid.

Veerle